

KATOLIK YO‘NALISHI MANBALARDA ASKETIK AMALIYOTLARGA MUNOSABAT

Gulnora Xudoyberganova,

“Dinshunoslik va jahon dinlarini qiyosiy o‘rganish YUNESKO” kafedrası
katta o‘qituvchisi, PhD O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada katolik yo‘nalishi manbalarda asketik amaliyotlarga munosabat o‘zifodasini topgan.

Kalit so‘zlar: xristian dini, katolik, asketik amaliyot.

G‘arbiy Rim xristianligining (katolik) asketizmga oid manbalarida Amvrosiy Mediolanskiy (IV asr), Nolan yepiskopi Pavlin (IV asr), Iyeronim Stridonskiy (IV asr), Benedikt Nursiy (V-VI asrlar), Avliyo Grigoriy Velikiy [1:230-248] (VI asr) kabi shaxslarning maktublari keyingi davr tadqiqotchilari uchun asos bo‘lib xizmat qilgan. Masalan, Iyeronim Stridonskiy tomonidan bitilgan 120 maktub asketik amaliyotlarni mohiyatini yetkazishga qaratilgan manba hisoblanadi.

O‘rta asrlarga taalluqli manbalardan Bernard Klervoskiy (XII asr)ning “Xudoga muhabbat haqida (Sur l'amour de Dieu)”, “Kamtarlik va mag‘rurlik darajalari haqida (A propos des degrés d'humilité et de fierté)” kabi asarlari, bir qator to‘plam va madhiyalari, shuningdek, 490 ta maktublari katolik yo‘nalishida asketik amaliyotlarning shakllanishida muhim ahamiyat kasb etgan [2:457].

Shu davrga tegishli katolik yo‘nalishi manbalaridan yana biri italyan faylasufi, ilohiyotshunos va ruhoni Foma Akvinskiyning (XIII asr) “Ilohiyot yig‘indisi (Summa theologiae)” risolasi mazkur risola uch qismdan iborat bo‘lib, birinchi qismda Xudo va uning sifatlarini tanish, ikkinchi qismda inson, uning axloqiy sifatleri, uchunchi qismda esa Najotkor va najot yo‘llari haqida mulohazalar keltiriladi. Mazkur risola savol-javob tarzida bo‘lib, jami 512 savolga javob berilgan.

Katolik yo‘nalishidagi fransisk ordeni asoschisi, ruhoni Fransisk Assizskiy (XIII asr)ning saqlanib qolgan matnlari orasida ibodatlar, qonunlar, nasihatlar mavjud. Uning “Quyosh qo‘shig‘i” risolasi G‘arb xristianligida muhim manbalardan hisoblanadi. Mazkur risolada Yaratuvchi va yaratilganlarning mohiyati tahlil qilinadi. Fransiskning “Quyosh qo‘shig‘i” asari hozirda italyan abadiyotining nodir yodgorligi hisoblanadi.

O‘rta asrlar katolik asketizmiga tegishli manbalar orasida italyan diniy arbobi, dominikan ordeni rohibasi Yekaterina Siyenskaya (XIV asr)ning maktublari alohida o‘rin tutadi. Yekaterina qat‘iy asketik hayot tarziga amal qilgan.

Katolik ruhoniysi, iyezuit ordeni asoschisi Ignatij Loyola (XVI asr)ning 1547 yilda Papa Pavel III tomonidan tasdiqlangan “Ma’naviy mashqlar”(“Exercitia Spiritualia”) [3:132] risolasi inson irodasi, iymon sinovi, tafakkur, kamolot, amaliy va fikriy ibodat usullariga bag‘ishlangan. Loyola ma’naviy mashqlarni to‘rt bosqichga bo‘lgan (bosqichlar shartli ravishda haftalik o‘lchov asosida taqsimlangan, bunda mashq qiluvchining natijalariga ko‘ra haftalar muddati qisqa yoki uzunroq bo‘lishi mumkin): birinchi hafta - poklanish (vita purgativa). Bu davrda inson qilgan barcha gunohlarini eslab, ulardan xalos bo‘lish uchun gunohkorlik holatidan chiqishi va inoyatga erishishi lozim. Ikkinchi hafta – ma’rifatga erishish (vita illuminativa), bu davr Iso Masihning yerdagi hayoti haqida ibodat orqali fikr yuritishga bag‘ishlanadi. Ikkinchi hafta Isoga ergashish uchun qaror qabul qilish haftasi hisoblanadi. Uchinchi hafta – mashq qiluvchi Iso Masih bilan xochda birlashadi, u bilan qayta tirilish uchun o‘limni his qiladi. To‘rtinchi hafta – qayta tirilish va ko‘tarilish (me’roj), barcha haftalarning natijasi Xudodagi hamma narsani va hamma narsada Xudoni sevishga (contemplatio ad amorem) imkon beruvchi muhabbatga erishishdir [3:132].

O‘z vaqtida Ispaniyaning norasmiy homiysi hisoblangan, bugungi kunda ham alohida ehtirom qilinadigan, katolik rohibasi Avila Tereza (XVI asr)ning “Ichki qal’a (El Castillo Interior, 1577)” kitobi Xudo shohligiga kirish yo‘llarini tavsiflashga bag‘ishlangan. Tereza Xudo shohligini allegorik tarzda qal’a shaklida tasvirlaydi, “yo‘l” ruh o‘zining birinchi to‘siqlarini yengib, qal’aning ichki devorlariga panjara chizig‘idan oshib ketgan paytdan boshlanadi va har bir yangi bosqichda ichki qismga ko‘proq kirib boradi. Amalda kitob katolik meditatsiyalari, ibodatlar va boshqa amaliyotlar tizimiga o‘xshaydi, bu o‘quvchiga ruhiy zinapoyadan ko‘tarilishga imkon beradi [4:78]. Shuningdek, faylasuf, yozuvchi, katolikning teatin ordeni vakili Lorenzo Skupoli(XVI asr)ning 1589 yilda Venesiyada nashr etilgan eng mashhur “Ma’naviy kurash (Il combattimento spirituale)” asari ham asketik amaliyotlarga bag‘ishlangan. Bu asar 66 bobdan iborat bo‘lib, kitob cho‘ponning o‘z qiziga quyidagi murojaati bilan boshlanadi: “Masihdagi suyuqli qizim, senga kamolot cho‘qqisiga yetishingini va Xudoga yaqinlashib, U bilan bir ruh bo‘lishingini tilayman”. Kitobda ruhiy hayotni mukammallashtirish uchun ko‘rsatmalar hamda insonlarga yetishi mumkin yovuzliklar (jinlar ta’siri)dan saqlanish yo‘llari haqida so‘z boradi.

Xulosa o‘rnida xristianlik asketizmi, xususan katolik yo‘nalishiga oid manbalar IV-V asrlarda din yetakchilari tomonidan yozila boshlagani, keyingi davrlarda esa mazkur mavzu yuzasidan nazariy va amaliy tadqiqotlar olib borilganini aytish mumkin.

Иқтибослар/ Сноски/References:

- [1] Васильев П.П., Корелин М.С. Григорий, римские папы // Энциклопедический словарь. Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). – Санкт Петербург., 1890-1907.
- [2] Православная богословская энциклопедия или Богословский энциклопедический словарь. : под ред. проф. А. П. Лопухина : В 12 томах. – Петроград :Т-во А. П. Лопухина, 1900-1911. / Т. 2: Археология – Бюхнер. – 1901. – VI, [2] с., 1305 стб.
- [3] Св. Игнатий Лойола. Духовные упражнения. Духовный дневник. - Москва: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2006. - 376 с.
- [4] Св. Тереза Авильская. Внутренний замок. Истина и Жизнь. – Москва 1992.

